

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕВРИСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАГІСТРІВ З ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

освіти. Педагогіка та психологія. 2011. Вип. 40(2). С. 65–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped (дата звернення: 20.06.2022).

4. Сіка Ю.М. Диригентсько-хорова культура як ресурс творчого розвитку майбутнього музиканта. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції “Диригентсько-хорова освіта: синтез теорії та практики”, м. Харків, 29 жовтня 2020 р.

5. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: навч. посібник. Київ: ВЦ “Академія”, 2016. 240 с.

REFERENCES

1. Havran, I. A. (2017). Diahnostyka rinviv sformovanosti kryteriyu “miry proyavu aktyvnoho navchalno-piznavalnoho stavlennya do dryhentsko-khorovoyi diyalnosti” pedahohichnoyi empatiyi maybutnikh uchyteliv muzyky [Diagnostics of levels of formation of the criterion “measure of manifestation of an active educational and cognitive attitude to conducting and choral activities” of pedagogical empathy of future music teachers]. *Scientific Bulletin of Mykolaiv National*

University named after V. O. Sukhomlynskyi. Pedagogical sciences: a collection of scientific papers. No. 1 (56), Mykolaiv: V. O. Sukhomlynskyi National University, 264 p. [in Ukrainian].

2. Guziy, N. V. (2004). *Osnovy pedahohichnoho profesionalizmu* [Basics of pedagogical professionalism: teaching]. Manual. Kyiv, 156 p. [in Ukrainian].

3. Matveeva, O. O. (2011). Diahnostyka rezultativ yakosti osvity [Diagnostics of the results of the quality of education]. *Pedagogy and psychology.* Issue 40(2). pp. 65–72. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped (Accessed 06. Feb.2022). [in Ukrainian].

4. Sika, Y.M. (2020). Dyrhentsko-khorova kultura yak resurs tvorchoho rozvytku muzykanta [Conductor-choir culture as a resource for the creative development of a future musician]. Proceedings of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical Conference “Conductor and choral education: synthesis of theory and practice”, Kharkiv, October 29. [in Ukrainian].

5. Cherkasov, V. F. (2016). *Teoriya i metodyka muzychnoyi osvity* [Theory and methodology of music education]. Kyiv, 240 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.05.2022

УДК 378.091.33:[78.087.68+7.071.2]

DOI:

Сюй Цін, аспірантка кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕВРИСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАГІСТРІВ З ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У статті розкрито методичні засади формування евристичного мислення магістрантів з хорового диригування педагогічних університетів, визначено педагогічні умови їх ефективного запровадження. Здійснено аналіз теоретичних праць з наукової проблеми, наведено обґрунтовані висновки. Представлено розроблену автором методику формування евристичного мислення магістрантів з хорового диригування упродовж етапів експериментального дослідження. Із урахуванням специфіки диригентсько-хорової підготовки магістрантів, автором окреслені подальші напрями дослідження наукової проблеми.

Ключові слова: підготовка магістрів; диригентсько-хорове навчання; евристичне мислення; методичні засади; педагогічні умови; етапи формування евристичного мислення.

Лит. 6.

Xu Qing, Postgraduate Student of the Theory and Methods of Music Education, Choral Singing and Conducting Department Anatoliy Avdiyevskiy Faculty of Arts Mykhaylo Drahomanov National Pedagogical University

THE METHODOLOGICAL BASES OF FORMATION OF HEURISTIC THINKING OF MASTERS CHORAL DIRECTION OF PEDAGOGICAL UNIVERSITIES

The article reveals the methodological principles of formation of heuristic thinking of undergraduates in choral conducting of pedagogical universities. The pedagogical conditions which provide effective introduction of the presented methodical bases are defined. The focus is on the main tasks of art education, in particular the search for heuristic mechanisms of filling the educational and artistic process with new approaches to the development of creative individuality of future teachers of conducting and choral disciplines. The author's own view on the researched problem in the integral vision of prospects of preparation of undergraduates in choral conducting of pedagogical universities, optimized by receptions of productive heuristic action is presented. The article analyzes the theoretical works of domestic and foreign experts, recent research and publications on scientific issues, provides sound conclusions. The purpose of the article is formulated, which is to highlight the methodological principles of the

author's method of forming heuristic thinking of undergraduates in choral conducting of pedagogical universities and outlines the range of tasks. The set of pedagogical conditions which promote increase of formation of the investigated phenomenon at students of conducting and choral magistracy of faculties of arts of pedagogical universities is offered. The method of formation of heuristic thinking of undergraduates in choral conducting during the stages of experimental research developed by the author is presented. The presented technique includes a comprehensive program of self-realization of undergraduates in choral conducting as creative individuals, aimed at independent and original ordering of the artistic process due to the transformative orientation of heuristic thinking to solve conductor-choral tasks. The prospects of further research, which the author sees in the development of ways to apply innovative methods in the training of undergraduates in choral conducting at pedagogical universities in Ukraine and China, are outlined.

Keywords: preparation of masters; conducting and choral training; heuristic thinking; methodical bases; pedagogical conditions; stages of formation of heuristic thinking.

Постановка проблеми. Інтенсивність швидкозмінних реалій у сучасних системах освіти України та Китаю, зумовлених стрімким входженням до світового освітньо-інформаційного простору, визначає необхідність розбудови систем національної освіти, постійних пошуків поліпшення якості освітнього процесу та набуває пріоритетного значення. За останні десятиліття здійснено великий стрибок, насамперед пов'язаний з модернізацією методичної системи та методологічними інноваціями.

Актуальність проблеми формування евристичного мислення магістрантів з хорового диригування зумовлена необхідністю удосконалення фахової підготовки магістрантів з хорового диригування в педагогічних вищих навчальних закладах мистецької освіти завдяки акцентованому впровадженню інноваційних форм і методів навчальної діяльності. Першочерговими у цьому вимірі постають завдання наповнення змісту навчального мистецького процесу в педагогічних університетах України та Китаю конструктивними моделями евристичної діяльності для творчого розвитку студентів магістратури, активізації творчого мислення, сповненого креативними ідеями й оригінальними підходами для набуття досвіду продуктивної диригентсько-хорової діяльності, зокрема спрямованого на майбутню професійну діяльність викладача диригентсько-хорових дисциплін.

Ураховуючи багатоплановість професійної діяльності магістрів з хорового диригування, яка включає організаційний, психолого-педагогічний, творчо-результативний концепт, постає завдання підготовки високопрофесійних фахівців з орієнтацією на творчість, новаторство, здатність до створення досконалого й неповторного в практичній діяльності, володіння високим рівнем фахових умінь, компетентністю, творчою готовністю до евристичного переобладнання мистецького навчального простору.

У такому контексті, розуміння специфіки підготовки магістрів з хорового диригування

педагогічних університетів дає змогу більш наполегливо шукати шляхи вдосконалення творчого навчального процесу в евристичних технологіях з прицілом на формування евристичного мислення студентів магістратури, зокрема, з метою спрямування до продуктивно-евристичного, технологічно-вивіреного облаштування диригентсько-хорового середовища. А відтак набуває першочерговості завдання формування евристичного мислення магістрантів у процесі диригентсько-хорової підготовки, що, до сьогодні не ставало предметом наукового дослідження.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Розв'язання проблеми формування евристичного мислення магістрантів з хорового диригування педагогічних університетів започатковано в наукових працях В. Андрущенка, І. Бега, В. Бондара, І. Зязюна, В. Кременя та ін. (філософське обґрунтування категорії творчості та творчого розвитку особистості); Є. Ільїна, Г. Костюка, Ж. Піаже та ін. (психологія теорії творчого мислення); А. Лука, В. Пушкіна, І. Розет, В. Хорева та ін. (психологія евристичного мислення); В. Андреева, О. Скафи, А. Хуторського та ін. (педагогічна евристика), в яких доведена перспективність евристичних підходів у формуванні творчо-активної позиції особистості, цілеспрямованої на саморозвиток і самореалізацію.

Акцент на недостатності методичного забезпечення заявленої проблеми зроблено науковцями у галузі мистецької педагогіки (К. Завалко, В. Лабунець, О. Михайленко, О. Отич, Г. Падалка, О. Щолокова та ін.), диригентсько-хорової підготовки в педагогічних університетах (І. Коваленко, А. Козир, О. Козіна, Л. Ліхницька, А. Растригіна, І. Топчієва та ін.). Консолідованою позицією науковців є думка про необхідність ґрунтовного наповнення освітнього мистецького процесу новими інноваційними методиками, зокрема методиками формування евристичного мислення сучасного магістранта, здатного до творчого самостійного перетворення навчальної мистецької дійсності на лезі технологічності та креативності.

Проведений аналіз наукових досліджень і публікацій (Ван Кань, К. Власенко, О. Збанацької, О. Кривонос, Лю Цзяці, О. Ролінської, О. Фомкіна та ін.) С. Панової, О. Хващевської та інших. Сучасні дослідження (Н. Ванжа, Ван Кань, С. Генкал, Д. Грабчак, О. Кривонос, Лю Цзя, О. Фомкіна та інші) підтвердили необхідність формування евристичних умінь, творчого мислення у студентів університетів різних спеціальностей. Проте наявність наукових досліджень із заявленої проблеми у студентів і магістрантів мистецького напрямку підготовки не було виявлено. Аналіз публікацій з проблеми дослідження виявив достатній ландшафт наукових робіт, однак проблема формування евристичного мислення магістрантів з хорового диригування педагогічних університетів не зазнала висвітлення у науковій літературі.

Формування мети статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення методичних засад розробленої методики формування евристичного мислення магістрантів з хорового диригування педагогічних університетів.

Відповідно визначеної мети статті, були окреслені такі **завдання**: розкрити методичні засади формування евристичного мислення магістрів з хорового диригування; висвітлити педагогічні умови запровадження вищезазначених методичних засад; представити особливості поетапного впровадження у навчальний процес розробленої відповідної методики, в якій ураховані сукупність і взаємозалежність всіх завдань.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Методичні засади формування евристичного мислення магістрантів з хорового диригування полягають в *активізації* творчої ініціативи магістрів на ґрунті самореалізації власних потенцій у диригентсько-хоровій діяльності; *створенні* евристичних ситуацій, котрі б забезпечували зв'язок між накопиченою інформативною базою та її практичним застосуванням; *досягненні* цілісності змісту і форм евристичної діяльності у процесі творчого пошуку власної інтерпретації хорового твору і створення художнього образу за короткий відрізок часу; *опорі* на практичне застосування прийомів евристичного мислення для вирішення проблем навчального диригентсько-хорового процесу.

Запровадження вищезазначених методичних засад потребувало розробки сукупності педагогічних умов, які сприяють підвищенню сформованості евристичного мислення магістрантів з хорового диригування педагогічних університетів, а саме: активізація професійної

позиції навчання магістрантів з хорового диригування; орієнтація студентів на самостійне осмислення якостей і характеристик мистецької інформації; використання форм, методів і засобів евристичної діяльності; систематичне розширення досвіду евристичного впорядкування навчального диригентсько-хорового процесу.

Практичне впровадження методичних засад здійснювалося поетапно, а саме через: адаптивно-стимулювальний, аналітично-конструктивний, пошуково-інтерпретаційний, творчо-операційний етапи під час дослідницько-експериментальної роботи. У статті доцільно зупинитися на специфіці проведення першого етапу дослідної роботи, а саме на адаптивно-стимулювальному. На цьому етапі була проведена апробація окремих методів і прийомів формування евристичного мислення магістрів з хорового диригування та методична робота з експериментальною групою студентів I і II курсів диригентсько-хорової магістратури факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П. Драгоманова. Зокрема, досліджувалася результативність евристичних прийомів, які згідно позицією К. Завалко, О. Скафи, І. Топчієвої та ін. дають магістрам змогу опанувати магістрам фазу формування прийомів евристичної діяльності як конкретних прийомів виокремлення взаємовідносин-евристик, які є запорукою розвитку творчого мислення особистості, відкривають шлях до осмислення зв'язків і взаємозалежностей у комплексі конкретно-абстрактних уявлень [4, 171]. Особлива увага магістрів зверталася на стимуляцію творчого мислення у процесі оволодіння магістрами комплексу евристичних прийомів для виконання навчальних диригентсько-хорових завдань. Це продуктивно впливало на формування позитивного ставлення й активну спрямованість магістрів на здійснення інтелектуально-мисленневих процедур за евристичним типом. Важливого значення надавалося активізації спрямованості магістрів до варіативного використання евристичних прийомів, засвоєння яких гарантувало підвищення рівня розвитку евристичного мислення, набуття нового творчого досвіду для майбутньої професійної діяльності як викладача диригентсько-хорових дисциплін.

Методичним матеріалом слугували: адаптований комплекс евристичних прийомів [1, 47], нотні збірки українських народних пісень в оздобі А. Авдієвського, Б. Фільца, Л. Ревуцького та ін. У процесі диригентсько-хорової підготовки магістрів факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського були апробовані інноваційні методи, які дали змогу здійснити аналіз труднощів означеного процесу та

виявити й оцінити недоліки методичних помилок у практичній навчальній діяльності магістрів. Ефективність першого етапу дослідницької роботи певною мірою залежала від використання методик педагогічної діагностики та корекції рівня сформованості евристичного мислення магістрів з хорового диригування, зокрема врахування групи взаємопов'язаних критеріїв і показників визначеного нами мотиваційно-потребового компонента, а саме: ступінь мотиваційної установки магістрів з хорового диригування на виявлення потреб навчального мистецького процесу; активізація знанневого ресурсу і власного диригентсько-хорового досвіду, природність спрямування студентів до пошуку шляхів поліпшення якісних характеристик навчального мистецького процесу, узгодження навчальних цілей із рівнем власних творчих намагань.

Другий та третій етапи дослідницької роботи були безпосередньо пов'язані з аналізом вокально-хорових творів та ситуативним аналізом наявного і можливого навчального диригентсько-хорового процесу. До завдання магістрів, які на цих етапах виконували функції викладачів диригентсько-хорових дисциплін, входили ґрунтовне прочитання авторської партитури хорових творів, осмислення складностей художнього образу, виявлення складностей технічного і комунікативного плану, варіативне генерування ідей щодо усунення труднощів до технологій диригентської техніки та законів хорової звучності, оцінювання можливостей як власних, так і уявних студентів, проектування змісту комунікативних впливів виявлених проблемних місць у хоровій партитурі тощо. Прояв індивідуальності магістрантів у пошуку оригінальних ідей щодо узгодження виявлених суперечностей і складностей у цьому процесі був джерелом формування евристичного мислення магістрів з хорового диригування, оскільки в процесі їх евристичної діяльності розвивався інформаційний зв'язок між структурними елементами хорової партитури із зовнішньою інформацією, відбувалося узгодження його з попереднім досвідом, що забезпечувало конструювання індивідуальної траєкторії творчої самореалізації. Ці етапи забезпечували формування компетентісно-комунікативного та креативно-рефлексивного компонентів евристичного мислення магістрів з хорового диригування педагогічних університетів. У дослідницькій роботі це виявилось по-перше: у створенні евристичних ситуацій, котрі б забезпечували зв'язок між накопиченою інформативною базою магістрів та її практичним застосуванням, а по-

друге: у формуванні евристичного мислення, завдяки активній евристичній діяльності, активному введенню евристичних методів навчання у процесі творчого пошуку оригінальної власної дії, власної інтерпретації хорових творів з екстраполяцією на особливості викладання дисциплін диригентсько-хорового циклу. Продуктивність дослідницької роботи оцінювалася за методикою педагогічної діагностики згідно з критеріями і показниками визначених компонентів, а саме: оперування евристичними техніками у взаємодії з суб'єктами і простором навчальної диригентсько-хорової діяльності; розробка діалогічних моделей мистецької комунікації; створення балансу між бажаним і реальним, технічно-можливим і ситуативно-проблемним (компетентісно-комунікативний компонент); здатність магістрів до самоконтролю у процесі пошуку оригінальних граней здійснення творчо-мистецької і педагогічної дії; здібність самостійно оцінювати складні творчі ситуації; бачення зв'язку нагальних творчих завдань з кінцевим результатом, діалогічність, уміння вести аргументовану полеміку (креативно-рефлексивний компонент). За допомогою комплексного застосування евристичних, проектних, інноваційних методів навчання збагатився фаховий тезаурус студентів, розвивалася асоціативно-образна сфера, формувалась здатність до самоконтролю, самооцінювання, цілепокладання, спрямованість до креативного самовираження, формувалась інформаційний фонд, що забезпечувало структурно-змістову наповненість дослідницької роботи з формування евристичного мислення магістрів з хорового диригування педагогічних університетів.

Для досягнення поставленої мети, згідно з розробленою нами методикою, був проведений заключний – творчо-операційний етап дослідницької роботи, спрямований на формування діяльнісно-результативного компонента формування евристичного мислення магістрів. У розробленій методиці цього етапу була врахована специфіка диригентсько-хорової діяльності магістрів і впродовж дослідницької роботи домінувала основна її сентенція – урівноваження балансу між технологічно-виконавськими, комунікативно-рефлексивними та творчо-результативними завданнями, впорядкування яких лежить у межах оптимального евристичного узгодження.

З цією метою робота була спрямована на комплексний підхід до формування визначеного феномена з акцентом на включення магістрів до різноманітної за змістом і характером роботи, що поступово ускладнювалася. У процесі цієї

діяльності важливо було сформувати у них оптимальну траєкторію евристичної дії, напрацювати механізми самостійного евристичного пошуку для досягнення оригінального власного результату диригентсько-хорової діяльності. Для цього в дослідницькій роботі опрацьовувалися техніки аналітичного, продуктивного, критичного, оцінювального, ситуативного мислення, що було необхідним не тільки як стимул отримання власного оригінального мистецького продукту, оригінальної ідеї його поліпшення, але й як ефективний засіб формування евристичного мислення.

Навички евристичного мислення у магістрів з хорового диригування на цьому етапі були необхідними для акцентованого розвитку творчої індивідуальності студентів у двох вимірах – творчому і управлінському. Саме звернення студентів до прийомів евристичного мислення під час проєктування творчих навчальних цілей і вибору способу дії для їх досягнення сприяло формуванню самостійного митця, здатного до варіативного пошуку шляхів досягнення поставленої навчальної мистецької мети, забезпечувало діяльну активність в аспекті координації та корекції мистецького процесу, відповідно отриманих продуктів евристичного мислення.

Активне включення магістрів до евристичної діяльності впродовж цього етапу експериментальної роботи сприяло інтелектуально-творчому наповненню інформаційного мистецького матеріалу, формуванню у них евристичного мислення, яке дає можливість відчувати себе самостійною творчою індивідуальністю, здатною до продуктивного пошуку, відбору та застосування власних знахідок, нових оригінальних підходів до облаштування простору диригентсько-хорового навчання.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, комплексна реалізація представлених у статті розроблених нами методичних засад, ефективність яких забезпечують визначені педагогічні умови, сприяє оптимальному формуванню евристичного мислення магістрів з хорового диригування в умовах диригентсько-хорової підготовки. Основним завданням цієї роботи є розробка та впровадження в навчальний процес запропонованої методики, в якій ураховано сукупність і взаємозалежність технік евристичного мислення з технологією диригентсько-хорової діяльності.

Представлена методика вибирає комплексну програму самореалізації магістрантів з хорового диригування як творчих індивідуальностей, цілеспрямованих до самостійного й оригінального впорядкування мистецького процесу завдяки перетворювальній спрямованості евристичного мислення на виконання диригентсько-хорових завдань.

Подальшого дослідження потребують питання розробки шляхів застосування інноваційних методик у процесі підготовки магістрантів з хорового диригування у педагогічних університетах України та Китаю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Завалко К.В. Основи інноваційної діяльності вчителя музики : навчально-методичний посібник. Черкаси, 2013. 211 с.
2. Козіна О.А. Основи викладання хорового диригування. Умань, 2018. 107 с.
3. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ, 2008. 274 с.
4. Скафа Е.И. Эвристическое обучение математике: теория, методика, технология. Донецк, 2004. 439 с.
5. Топчієва І.О. Філософський аспект проблеми творчості: зарубіжний досвід. *Молодь і ринок*. Щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич, 2011. №1 (72). С.136–140.
6. Hogarth R. M. Educating intuition. Chicago, IL. University of Chicago Press. 2001. *Creativity Research Journal*. 2003. V. 15. № 2–3. pp. 153–166.

REFERENCES

1. Zavalko, K.V. (2013). *Osnovy innovatsiynoyi diyalnosti vchytelya muzyky: navchalno-metodychnyy posibnyk* [Fundamentals of innovative activity of a music teacher: a textbook]. Cherkasy, 211 p. [in Ukrainian].
2. Kozina, O.A. (2018). *Osnovy vykladannya khorovoho dyryhuvannya* [Fundamentals of teaching choral conducting]. Uman, 107 p. [in Ukrainian].
3. Padalka, H.M. (2008). *Pedahohika mystetstva (Teoriya i metodyka vykladannya mystetskykh dystsyplin)* [Art pedagogy (Theory and methods of teaching art disciplines)]. Kyiv, 274 p. [in Ukrainian].
4. Skafa, E.Y. (2004). *Evrystycheskoe obuchenye matematyke: teoryya, metodyka, tekhnolohyya* [Heuristic teaching of mathematics: theory, methods, technology]. Donetsk, 2004. 439 p.
5. Topchiyeva, I. (2011). *Filosofskyy aspekt problemy tvorchosti: zarubizhnyy dosvid* [Philosophical aspect of the problem of creativity: foreign experience]. "Youth and market". *Monthly scientific-pedagogical journal*. Drogobych, Vol.1 (72), pp. 136–140. [in Ukrainian].
6. Hogarth, R. M. (2003). *Educating intuition*. Chicago, Vol. 15. № 2–3. pp. 153–166. [in English].

Стаття надійшла до редакції 28.04.2022